

Stig Kvaal

Dette er ikke en prøveforelesning
-en fortelling med tre stemmer
og bilder

STS-arbeidsnotat 6/97

ISSN 0802-3573-142

arbeidsnotat
working paper

STIG KVAAL

DETTE ER IKKE EN PRØVEFORELESNING -EN FORTELLING MED TRE STEMME OG BILDER¹

DEN HISTORISKE FORTELLINGEN

-PRODUKT AV FAKTA ELLER PRODUSENT AV MENING?

LA MEG FORTELLE DERE EN FORTELLING.

JEG VIL INVITERE DERE MED PÅ EN REISE ET STYKKE TILBAKE I TID. VI SKAL TA EN LITEN TANKEFLUKT TIL FREDAG 19. SEPTEMBER 1997. SCENEN ER MITT KONTOR, TIDSPUNKTET ER CA. KL. 10 OG AKTØREN ER - MEG - ELLER "HAN" SLIK VI KOMMER TIL Å MØTE MEG. JEG VIL SKAPE LITT DISTANSE.

<innledning>

Foran ham (altså meg på daværende tidspunkt) ligger en grå-gul konvolutt. I den ligger et ark, og på dette arket skal det oppgitte temaet for prøveforelesningen stå. Konvolutten åpnes. På arket kan han (som fremdeles er - eller var - meg) lese følgende: *Prøveforelesningstema for Stig Kvaal: "Den historiske fortellingen - produkt av fakta eller produsent av mening?"* Så - det er altså hva komitéen vil teste min kunnskap i... tenkte han.

Etter noen sekunders tomhet slo det ham intuitivt at: *Ja - den er da begge deler.* Øyeblikk senere - etter at refleksjonen så smått hadde begynt å melde seg - ble dette utgangspunktet snudd på hodet: *Nei - den kan da ikke være noen av delene.*

¹ Denne artikkelen er opprinnelig et manuskript til en prøveforelesning for graden dr. art. (historie), som ble holdt 9. oktober 1997. Den er derfor relativt "muntlig" i formen. Bortsett fra at overheadene er lagt inn er manuskriptet uendret. Det er ikke gitt litteraturreferanser i teksten, men det kommer en litteraturliste til slutt.

Et godt utgangspunkt! Han ble mer og mer fornøyd med dette skarpstilte og tilsynelatende umulige valget.

Ikke så lenge etter slo det ham (altså meg) at: *Hvorfor ikke bruke nettopp fortellingen for å formidle hva jeg kommer fram til i arbeidet med det oppgitte temaet for prøveforelesningen?* Fristende - Definitivt! Mulig - Tja... Utfordrende - Ja!

Et av kravene til en fortelling er at den skal ha en begynnelse, et handlingsforløp og en slutt. I tråd med dette tenkte han seg følgende skjema for prøveforelesningen:

Først må jeg si noe om utgangspunktet - om da arbeidet startet. Så vil jeg gå nærmere inn på utgangspunktet for spørsmålsstillingen - den historiske fortellingen. Deretter må jeg ta de to premissene hver for seg - og drøfte om de kan la seg realisere. Først da - til slutt - kan jeg ta for meg hele komplekset og antyde et svar på kommisjonens spørsmål.

VI SKAL NÅ SE HVORDAN DETTE GIKK. LA FORTELLINGEN BEGYNNE! ELLER - HAR DEN ALLEREDE STARTET?

<den historiske fortellingen - intro>

Vi ser ham for oss. Sittende ved pulten. Stabler av bøker omkring seg. Kaffekoppen innen rekkevidde. En tom blå dataskjerm - WP 5.1. Ordene begynner så å komme. La oss se hvordan han begynte. Jeg leser:

Hva er den historiske fortellingen? Vi kjenner den som narrasjonen i litteraturvitenskapelig språkdrakt, eller *the narrative* i engelsk ditto. Begge med rot i det latinske ordet *narrare* - fortelle.

Selve begrepet - *den historiske fortellingen* - ligner på det vi gjerne omtaler som smør på flesk. Ordet historie kan jo bety nettopp fortelling. Det er ikke bare i vårt norske språk vi har denne forbindelsen. Den finnes også hos andre: story-history (i engelsk), histoire-histoire (i fransk) og Geschichte-

Geschichte (i tysk).

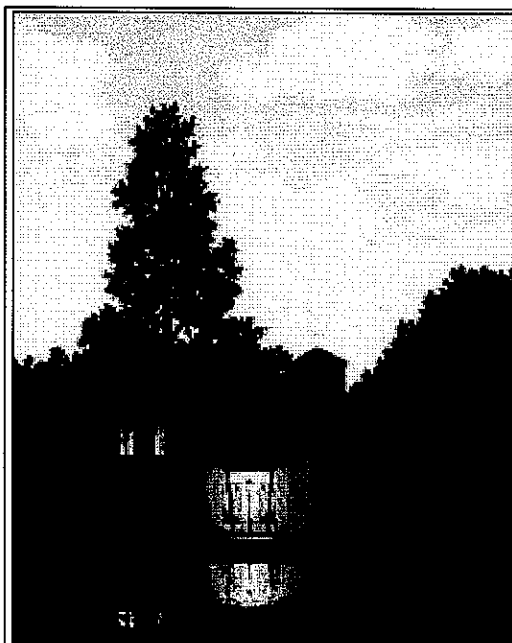
I en slik tapning har fortellingen - som form - tradisjoner langt tilbake før noen i det hele tatt begynte å tenke på historie som akademisk disiplin - eller før tanken om *akademia* - for den del. Den kan gjerne kalles en urform for kommunikasjon av fortidige hendelser. Litt spøkefullt kan vi vri litt på det gamle romerske visdomsordet *errare humanum est*, og si *narrare humanum est*.

Fortellingen som form har stått sterkt innen historiefaget. Selv om den har blitt utsatt for sterke angrep og utfordringer opp gjennom tiden har den aldri forsvunnet helt. I de senere årene har den faktisk fått en renessanse.

Dette ville han komme mer utførlig tilbake til etter hvert. Han ville først gjøre to distinksjoner: For det første i forhold til andre historiske former, deretter opp mot andre fortellinger. Han bestemte seg for å ta for seg de historiske formene først.

Hvordan skiller den historiske fortellingen seg fra andre historiefaglige former? Det er vanlig å operere med fire slike typer.

Vi har for det første krøniken - kort fortalt en framstilling med konsentrasjon om ett emne langs en tidsakse, men uten annen sammenheng. I motsetningen til denne - i analysen - spiller den kronologiske framstillingen liten rolle. Innsatsen blir først og fremst konsentrert om problemformulering, hypotesetesting og teoridannelse. En annen type historieskrivning er den sammenfattende syntesen hvor det legges vekt på å rendyrke ett bestemt perspektiv. Og så har vi den

[1] KRONOLOGI? SANNHET?

historiske fortellingen - en fortløpende beretning med kronologi og intrige. [1]

Men hva er det så som skiller den fra andre fortellinger? Hvor ligger

forskjellen mellom for eksempel Roy Jacobsens store generasjonsroman *Seierherrene* og historikers fortellinger over samme tema? De beskriver alle handling med en intrige - slik Aristoteles karakteriserte fortellingen i sin *Poetica*. Det kan imidlertid anføres en rekke skiller mellom den "litterære fortellingen" og "den historiefaglige fortellingen". Vi skal i denne omgangen bare feste oss ved at den historiske fortellingen - i motsetning til den skjønnlitterære - påberoper seg sannhet og tilstreber objektivitet. Spørsmålet blir imidlertid mer komplisert hvis vi ser på Jacobsens bok om Trygve Bratteli, med undertittelen *en fortelling* - som han selv kaller sin egen skjønnlitterære fortelling. Samtidig er det relevant å spørre seg om ikke også den historiske fortellingen inneholder elementer som like gjerne kan kalles skjønn-litterære. Vi skal la dette ligge så lenge, men likevel antyde at det ikke er helt ukomplisert å dra en klar grense mellom den skjønnlitterære fortellingen og den historiefaglige fortellingen.

Hvordan skal vi da karakterisere den historiske fortellingen? Vi kan stille opp følgende karakteristika:

- 1) Den utgjør i sin hovedstruktur en og-forbindelse mellom underordnede ledd.
- 2) De enkelte ledd er kronologisk ordnet, i hovedsak med en entydig retning
- 3) Den er tidsavgrenset - og har en begynnelse, et forløp og en slutt
- 4) Den har et samlende tema, som gir ytre avgrensning og indre enhet
- 5) Den er strukturert etter visse relevanskriterier i forhold til sitt tema, og kausalforhold har en særlig betydning
- 6) Den er underlagt krav om å ha faktisk karakter

I tillegg kan det føyes til et krav om referanser til kilder - en begrunnelse av det faktiske påstandsinholdet.

Han hadde nå - riktignok temmelig skissemessig - plassert den historiske fortellingen som form, slik at den kunne gjenkjennes og skilles fra andre mulige framstillingsformer. [2] Nå gjensto det å spørre - som komitéen hadde gjort: Hva er så denne historiske

[2] ULIKE FRAMSTILLINGSFORMER

fortellingen? Er den et produkt av fakta, eller er den produsent av mening? Ennå syntes han det var for tidlig å formulere noe svar. Han måtte først se nærmere på de to mulighetene som lå i spørsmålet. Var noen av dem i det hele tatt mulig? Eller var kanskje begge mulige på en gang. Han bestemte seg for å gå til historien for å søke etter svar. Han ville se hvordan temaet var behandlet i den vitenskapelige diskusjonen, og hvilken posisjon fortellingen var plassert i der. Det gjorde han, og formulerte følgende:

<den historiske fortellingen - historiografi>

Den historiske fortellingen som form - narrasjonen - sto sterkt blant det forrige århundrets historikere. Vi finner dette rendyrket i Leopold von Rankes program om å fortelle *wie es eigentlich gewesen*. I løpet av det 20. århundre har imidlertid den narrative tradisjonen vært utsatt for betydelig kritikk, og utfordret av historikere med samfunnsvitenskapelige ambisjoner. Andre former - med nye metoder og teorier - kom i fokus. Lawrence Stone trekker i den forbindelse spesielt fram den marxistisk-økonomiske modellen, den franske økologisk-demografiske modellen - Annales skolen - og den amerikanske cliometriske

metoden.

Disse nye retningene var mer preget av en analytisk, problemorientert framstilling, og mindre av den fortløpende beretningen. Syntetiserende ambisjoner virket til at helheten - ikke enkeltdelene - kom i forgrunnen. Fokuset ble skjøvet bort fra handlingsbasert historie over mot strukturell og analytisk historie.

Vi kan si at denne tendensen nådde et crescendo under debatten om historiske forklaringer på 1950- og særlig på 1960-tallet, hvor den narrative modellen ble et motstykke til Hempels Covering-law-teori. Alex Callinicos snakker om en *first wave of narrativism*, og trekker særlig fram filosofene Arthur Danto og W. B. Gallie, som framtreddende narrativitetsforkjempere. Deres standpunkt - slik det ble formulert av Gallie - var at *fortellinger er det grunnleggende og det karakteristiske ved historisk forståelse*, og at det eksisterer en sann fortelling i - og om - hendelsene.

Selv om den narrative tradisjonen ikke var lagt død, ble den marginalisert i møtet med den framvoksende samfunnsvitenskapen. Ved inngangen til 1980-årene mente imidlertid den amerikanske historikeren Lawrence Stone å se en reaksjon mot strukturell historie, og en gjenoppliving av fortellingen - *a revival of narrative*. Debatten omkring narrasjon hadde så langt i hovedsak dreid seg om den historiske fortellingen i forhold til andre historiske former - med vekt på forklaringsprinsipper. Nå kom den til å dreie i en annen retning, og ble i sterkere grad fokusert på den historiske fortellingen i forhold til andre fortellinger. Utfordringen kom nå fra dem som hevdet at historie i bunn og grunn er en form for fortelling - nært knyttet til romanen - og at grensene mellom vitenskap og diktning er flytende og uklare.

En av de mest markante fanebærerene for denne retningen er den amerikanske idéhistorikeren Hayden White. Med utgangspunkt i Northrop Fryes litterære genrekategorier - romansen, komedien, satiren og tragedien - utarbeidet han en "historiografiens poetikk" der disse genrene korresponderer på forskjellige måter med argumentasjonsformer, med ideologiske former, og med

retorikkens troper. White benekter at historien - som fortid - har en fortellerform - og oppfatter den som en verbal fiksjon - formet av historikeren på strukturelt de samme måtene som skjønnlitterære forfattere former sine fortellinger. Historikeren dikter imidlertid ikke opp fakta - sier han - og er i den forstand sannferdig - men han lager fortellingen. I den forstand blir den historiske fortellingen en fiksjon. Slike synspunkter representerte et brudd med den vitenskapsteoretiske debatten, og åpnet for å studere historie som litteratur.

Hvor står så den historiske fortellingen i dag? På mange måter kan det se ut til at vi er i fred med å knytte båndene tilbake til det forrige århundrets historieforskning. Fortellingen er helt klart på vei tilbake som en legitim form, men det kan være vanskelig å finne en entydig trend i den nye bruken.

Denne renessansen for den historiske fortellingen har brakt med seg en metodisk nyorientering innen historiefaget. Dette har blant annet gitt seg utslag i tilnærmingen til andre vitenskapsdisipliner. Det er dem som hevder at strukturell og kvantitativ samfunnsvitenskap har uttømt sine muligheter, og at andre fag kan tilby nye og mer spennende impulser. I løpet av de senere årene har vi sett hvordan historikere i økende grad har søkt mot "den nye kulturhistorien" - The New Cultural History - og hentet inspirasjon og innflytelse fra fag som sosialantropologi, etnologi og litteraturvitenskap, der de tidligere hadde latt seg inspirere av sosialøkonomien, statsvitenskapen og sosiologien.

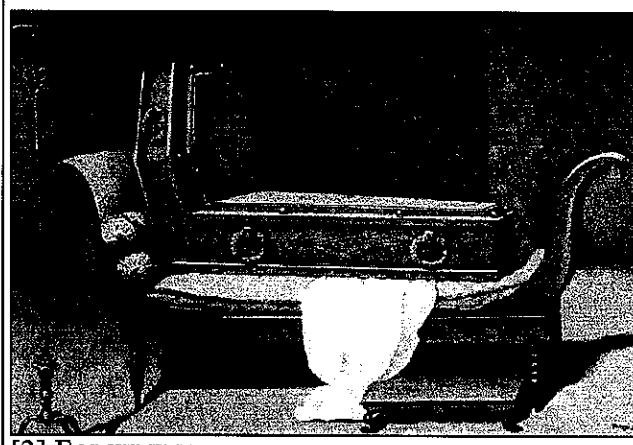
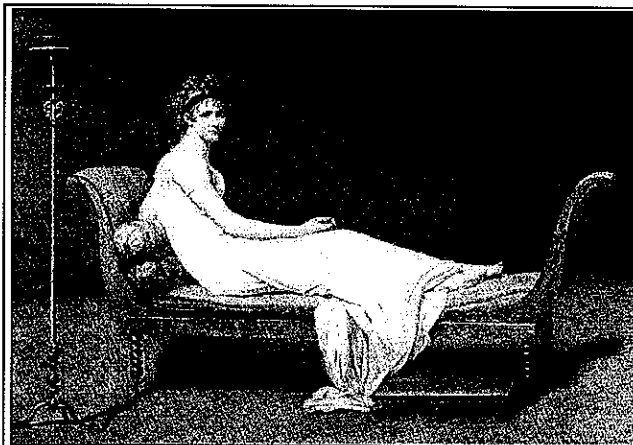
Dette er imidlertid ikke noen entydig trend. Samtidig kan vi også se at det ropes på mer sammenfattende perspektiver, mer synteser. Den historiske fortellingen har i den sammenheng blitt sterkt kritisert. Blant norske historikere kan vi blant andre trekke fram Kåre Lunden, og hans kritikk mot manglende bruk av teori, særlig av "stor teori", som han kaller det.

Han følte vel ikke ennå at han hadde kommet i nærheten av et svar, men han hadde i alle fall skaffet seg et utgangspunkt for å finne og formulere et svar. Han hadde noen posisjoner å orientere seg i forhold til. Nå fikk han kaste seg ut i det. Og - han ville begynne med den første antagelsen. Er

historiske fortellinger et produkt av fakta? Han begynte å skrive:

<produkt av fakta>

Den fortiden som historikerne er opptatt av finnes ikke lenger. [3] Vi er derfor avhengige av historisk materiale - spor, rester, beretninger - overleverte elementer som må være bindeledd mellom oss og fortiden. Disse brokkene kan vi bruke som kilder til kunnskap om fortida. De kan fortelle oss noe om fortiden, men de er likevel ikke fortiden. De er de elementene vi må basere vår kunnskap om fortiden på. Vår oppgave blir så - i første omgang - å tolke disse fragmentene, og sette dem inn i en sammenheng. Vi har ambisjoner om å rekonstruere - i den forstand at vi forsøker å gjenscape visse aspekter av den fortidige virkeligheten. Samtidig er

[3] FORTIDEN ER IKKE HVA DEN EN GANG VAR...

vi oss bevisst at våre resultater er konstruksjoner - i den betydningen at de gir et bilde av en fortid som passer med de reminisensene vi har, og som er bygd opp for bestemte formål. Målet er å komme så nær den fortidige virkeligheten som mulig, men det er ingen passiv rekonstruksjon vi bedriver. Vi legger en mosaikk av mange biter, [4] men det er ikke gitt at det bildet vi får er likt det som en gang var. Det blir ikke et bilde av det som var - slik det var, men vårt bilde av det som var, slik det er for oss nå.

Det vi i første omgang gjør når vi forsker er å søke å etablere fakta - sikre koordinater i det terrenget vi ønsker å gi et bilde av. For at noe skal kunne kalles

et faktum må vi kune kreve at det korresponderer med en fortidig virkelighet - noe som har eksistert eller har skjedd - men er dette mulig?

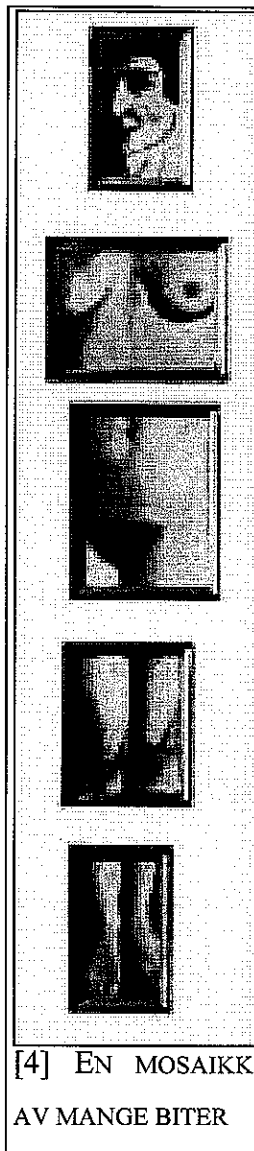
Vi kan ta utgangspunkt i to ytterposisjoner. Den første - som vi bruker merkelappen **Absolutisme** på - innebærer en tro på at alle kan komme fram til samme - og sanne - svar dersom de benytter det samme materialet, og godtar gyldige kriterier for vitenskapelige slutninger. Et slikt syn kan gjerne også kalles positivistisk, realistisk, eller empiristisk.

Den andre kan omtales som **Relativisme**, og tilsier at erkjennelsen er fundamentalt subjektiv. Dette innebærer at prinsippet om falsifisering blir meningsløst, eller i det minste uinteressant. Et slikt syn kan vi gjerne også kalle post-modernistisk. Det er dessverre ikke rom for å gå nærmere inn i debatten mellom disse ytterposisjonene her. Jeg skal i stedet forsøke å formulere et mellomstandpunkt.

Vi må anta at fortiden har eksistert og at vi kan ha en type korrespondanse med den. Problemet er at fortida ikke er hva den en gang var, som Knut Kjelstadli påpeker. Det språket, de ordene, de begrepene og bildene vi støtter oss på er hentet "utenfra" - fra et annet sted, fra en annen tid - The Past is a foreign country - som David Lowenthal så slående har formulert det.

Vår adgang til fortiden er på grunnleggende måter avhengig av de retoriske konvensjoner og kodete former som språk er bærer av. Ordene kan ha både en direkte og underliggende mening som ikke nødvendigvis er stabile over tid og rom. La meg si med Håkon With Andersen: *Det finnes ikke noe vitenskapelig verktøy vi kan bruke som er uavhengig av vår egen kultur, dens konvensjoner og framstillingsformer, dens assosiasjoner og, til syvende og sist, dens meninger.*

Dette innebærer imidlertid ikke at alt er mulig - at alle tolkninger er like

[4] EN MOSAIKK
AV MANGE BITER

gyldige. Noen kan avvises. På den annen side kan flere, men neppe et uendelig antall, være både logisk konsistente og i stand til å redegjøre for de dataene vi har om fortida. Den versjonen vi velger må stå i relasjon til et utgangspunkt, en verdi, en erkjennelsesinteresse. Et slikt standpunkt betegnes gjerne som **Relasjonelt**. Vi kan ikke etablere fakta - vi må nøye oss med "fakta"?

Å si at en historisk fortelling er produkt av fakta er altså ikke helt ukomplisert. For det første har vi problemet med i det hele tatt å snakke om fakta i en absolutt forstand - med en sikkerhetsgrad på 100%. For det andre er det vel ingen som vil si at en fortelling - i en snever - eller skal vi kalle det matematisk forstand - er et direkte og "rent" produkt av fakta - i betydningen fakta alene. I henhold til et relasjonelt ståsted kan vi si at den historiske fortellingen ikke oppstår fra fakta alene. Den utvikles i samspill mellom historikeren og de "fakta" han eller hun kan etablere om den fortiden som studeres. Dette handler om å skape mening. Hva ligger så i dette?

Han oppdaget at han hadde begynt å bevege seg over mot problemstillingens siste ledd. Så langt hadde det dreid seg om hva den historiske fortellingen er. For å holde seg til det oppgitte emnet måtte han nå drøfte hva den historiske fortellingen gjør. Dette innebar at han måtte bevege seg bort fra å problematisere den som produkt - og vurdere den som produsent - som produsent av mening. Men - hva er nå mening?, spurte han seg. Og - kan den historiske fortellingen produsere mening? Han bestemte seg for å gå løs på det første spørsmålet først.

<produsent av mening>

Vi kan tenke oss flere nivåer av mening. Den enkleste varianten vil være å presentere noe på en måte - og i en form - som er begripelig for dem vi henvender oss til. Mening blir i denne betydningen nærmest å forstå som oversetting til en kjent symbolverden.

En utvidet forståelse får vi om vi setter dette "noe" inn i en sammenheng: innordner flere elementer i en kontekst, og tillegger dem mening innenfor denne. [5] Vi søker å skape "orden ut av kaos". Dette kan gjøres på flere nivåer. I en enkel betydning - ved å vise

[5] SETTE INN I EN SAMMENHENG

hvordan elementene henger sammen - og - i en utvidet forstand - ved å gjøre rede for motivene bak en handling og for årsakene til et bestemt forløp.

Vi kan gå ytterligere et "nivå" opp og spørre: Hva handler nå dette om? Hvilket fenomen er det vi studerer? Dette dreier seg om å relatere fortellingen til andre fortellinger, se dem i lys av en større fortelling, [6] eller innordne dem i et kjent tanke-skjema - om vi kan bruke et slikt uttrykk.

[6] SE I LYS AV EN STØRRE FORTELLING

Vi kan også tenke oss en annen betydning av mening - i en teleologisk forstand - en apriorisk forestilling om historiens mening eller mål. Slike overtoner kan vi for eksempel finne både i Rankes syn på nasjonalstaten som den høyeste politiske form, og i Fukuyamas store idé fra slutten av 1980-tallet om *The end of history* - om at verden grunnleggende ikke ville utvikle seg mer. En god karakteristikk av en slik historieskriving kan være den Jens Arup Seip har brukt om Sars' norgeshistorie: at den ga fortiden mening og fremtiden mål.

Kan så en historisk fortelling produsere mening i noen av disse betydningene? I en streng tolkning vil jeg si nei! Fortellingen i seg selv kan ikke

gjøre dette alene. Den er avhengig av en forteller og en lytter - en leser. Fortellingen er et medium.

I den teoretiske debatten mellom historikere har det vært lagt stor vekt på problemer knyttet til historikerens rolle i forhold til en fortidig virkelighet - på erkjennelses- og forklaringsproblematikk. Vi kan for enkelhets skyld kalle det veien fra fortid til tekst. Det er i mindre grad blitt fokusert på veien videre - fra teksten til dem vi henvender oss til. Men - i prinsippet er det de samme mekanismene som vil være virksomme. Historikerens arbeid blir en ny kilde for videre erkjennelse.

I tråd med min oppgitte problemstilling - hvor den historiske framstillingen framstår vekselvis som objekt og subjekt - skal jeg derfor fokusere litt på denne siden. I forbindelse med behandlingen av faktaproblematikken har historikeren stått i sentrum mellom fortiden og fortellingen. I det følgende vil fortellingen komme mer i sentrum - mellom historikeren og leseren - eller lytteren.

La oss ta utgangspunkt i en enkel kommunikasjonsmodell - med historikeren som avsender, fortellingen som medium og en mottaker i den andre enden. Hvor skapes så meningen? Historikeren har selvfølgelig et ønske om å formidle mening. Hans (eller hennes) problem - om vi kan bruke et slikt ord - er språket - symbolene - som må være hans (eller hennes) budbringer. Og språket kan være en utro tjener. Det fins ingen garanti for at ordene - setningene - fortellingen - som når mottakeren utløser de samme assosiasjoner som han eller hun ønsket å fange i dem og formidle.

Her kan det passe å bruke noen bilder for å illustrere mitt poeng, tenkte han. Jeg er over halvveis. Kanskje vil noen av dem som skal høre fortellingen begynne å bli en smule søvnige. Bilder gjør seg! De bryter opp litt. Han hadde da ikke tatt ped.sem. for ingen ting... Derfor skrev han:

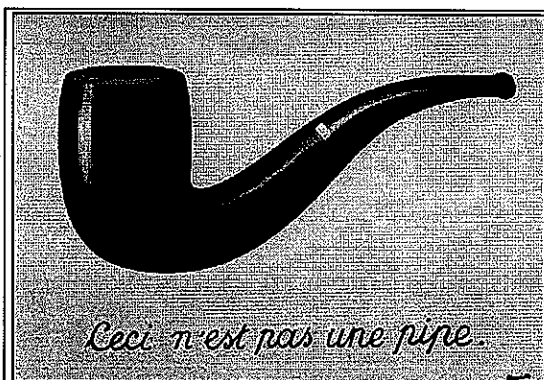
La oss bruke noen bilder for å illustrere dette.

I *Fortida er ikke hva den en gang var* viser Knut Kjelstadli oss en figur, [7] og sier at den kan leses, tolkes, både som en fugl og som en hare.

La meg også vise dere en annen figur: [8] René Magrittes maleri *Ceci n'est pas une pipe*. Hva er det så denne belgiske surrealisten forteller oss? Han har selvfølgelig rett når han sier at dette ikke er en pipe, men et maleri av en pipe. (For oss blir dette selvfølgelig feil: Vi må si at dette er en projeksjon av en reproduksjon av en reproduksjon av et maleri av en pipe. Men la oss la det ligge).

[7] (...) EN FIGUR SOM KAN LESES, TOLKES BÅDE SOM EN FUGL OG SOM EN HARE.

[8] DETTE ER IKKE EN PIPE

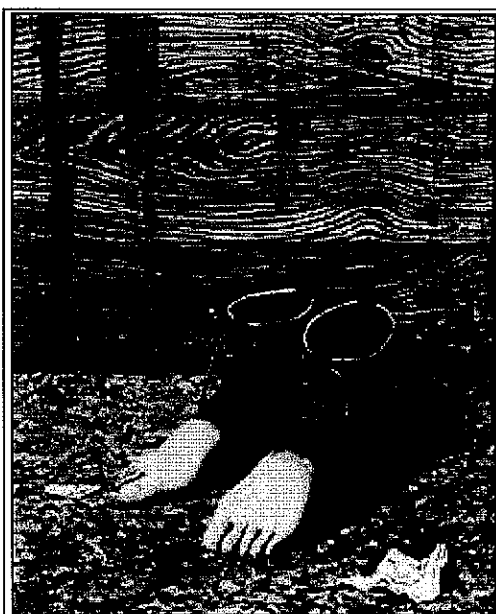
Magritte holder fram for oss en påminnelse om at det ikke er noe 1:1 forhold mellom det vi ønsker å formidle, og det vi faktisk formidler. Kjelstadlis hare-fugl, er ingen av delene. I beste fall er det et forsøk på å gjengi et bilde av et av disse dyrenes hoder. Det er noe, som kan tolkes på mange måter - som kan gi mange meninger. Kanskje har skaperen hverken ønsket å framstille en hare eller en fugl. Kanskje var det ment å være et kart over en øy... Det vi likevel skal holde fast på er at det kan gi mening for den som ser det - på samme måte som den historiske fortellingen kan det. Hvilken mening vil være avhengig av mange faktorer. Betrakterens erfaringsbakgrunn vil udiskutabelt spille inn. Slike forhold kan vi aldri kontrollere fullt og helt, men vi kan i det minste ha en ambisjon om å uttrykke oss så konsist og utvetydig som mulig.

Hvem er det da så som skaper meningen?

Han ville tilbake til den historiske fortellingen, og skrev derfor:

La oss vende tilbake til den historiske fortellingen. Jeg vil hevde at meningen skapes i leseren (eller tilhøreren) - men i et samspill med historikeren og fortellingen. Historikeren vil prøve, men det er leseren som til syvende og sist tolker en mening inn i den historiske fortellingen. Den fleksibiliteten i meningsfortolkning dette åpner opp for innebærer imidlertid ikke at alt er mulig. Det subjektivt vilkårlige blir holdt i sjakk av fortelleren og fortellingen. Vi kan likevel vanskelig snakke om én - og bare én - mening.

OK. Han hadde tidligere avsagt dom over den historiske fortellingen som produkt av fakta - nå også som produsent av mening. Men - det var vel ikke bare det komitéen hadde forventet seg? De ville vel også at han skulle reflektere litt bredere over dette - hvordan han så på historikerens - sin egen - håndtering av fakta og mening i den historiske fortellingen. Han bestemte seg for å bringe faktaspørsmålet inn i diskusjonen igjen, og skrev derfor:

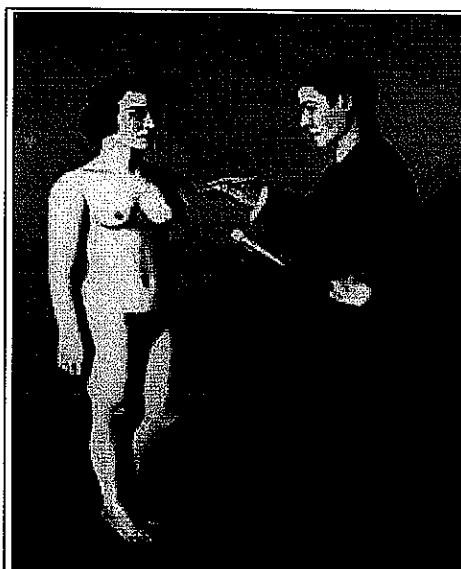
[9] TOLKE VÅRE KILDER

Så langt har vi holdt "fakta" utenfor. Det blir ikke enklere når vi inkluderer dette elementet. Har ikke "fakta" også noe med meningsproduksjonen å gjøre? For oss historikere har det selvfølgelig det. Det er imidlertid heller ikke noe 1:1 forhold mellom den mening som måtte ha eksistert i en fortid og den meningen vi kan nå - og formidle - i dag. Som historikere må vi tolke våre kilder under strenge krav om objektivitet og sannferdighet. [9] Kildene taler ikke direkte til oss. Dette betyr at det ikke er enkelt å finne en mening noe måtte ha hatt i

sin samtid. Vi kan bare nå dem gjennom det vi kan kalle "filtre av tid og kultur".

Vi finner ikke våre "fakta" i "rå" og ubearbeidet form. De inngår gjerne allerede i en kontekst. I våre forsøk på å rekonstruere en fortid vil vi måtte konstruere for å gi den en mening. Hvordan gjør vi så dette gjennom fortellingen?

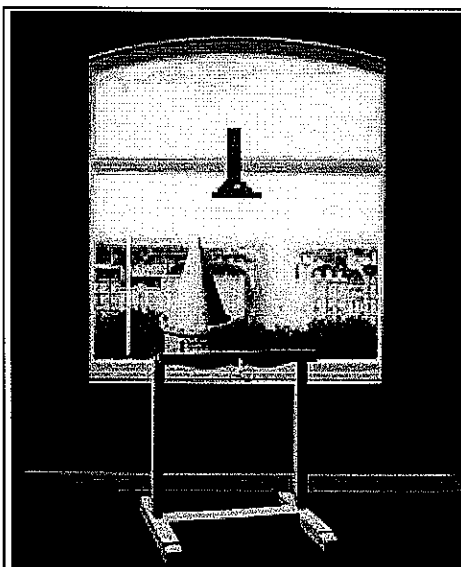
Den historiske fortellingen handler om å skildre et begivenhetsforløp fra begynnelse til slutt - om gangen fra én tilstand til en annen. Det er imidlertid vanskelig å orientere etter et kart i målestokken 1:1. Hvilket kart som skal tegnes - hvilken fortelling som skal fortelles - vil være avhengig av hvilket formål det skal brukes til. Den historiske fortellingen er ikke

[10] IKKE DEN SAMME SOM DE
HENDELSENE DEN OMTALER

den samme som de hendelsene den omtaler. [10] Historikeren skriver historien ut fra sine egne premisser og ikke på fortidens, selv om han eller hun ikke står fritt i forhold til den. Den historiske fortellingen gjengir således ikke fortiden, men en modell av fortiden - et utsnitt av den sett fra en bestemt synsvinkel - fra et bestemt perspektiv.

Historikeren må konstruere et spor gjennom fortellingen - en rød tråd, eller en intrige - det flere narrativ-teoretikere har kalt *plot*. Plotet blir konstruert av historikeren på grunnlag av kunnskap om historiske "fakta" og det han finner vesentlig ved disse. Historikeren må velge hvilket utsnitt i "strømmen av fortid" han skal behandle. [11] Dette vil innebære valg av tema, tidsavgrensning, omfang osv. Vi må velge hva som skal fortelles og hvordan det skal fortelles. Og hvordan gjør vi så det? Hvordan søker vi å finne en mening i kakofonien av reminisenser fra en svunnen fortid?

[11] VELGE UTSNITT

Allerede i det forrige århundret hevdet den tyske historikeren Johann Gustav Droysen at en fortelling bare blir mulig ved at historikeren legger et bestemt synspunkt til grunn, og velger sine data ut fra dette. I den anglo-amerikanske historieteoretiske debatten om historiske forklaringstyper var den narrative modellen i utgangspunktet et slags motstykke til "covering law-modellen". Vi kan gjerne se analyseopplegget til White som en slags strukturalistisk analogi til denne modellen.

Det skarpe skillet - enten teori eller fortelling - er imidlertid blitt nedtonet. Men - kan vi så spørre oss - ligger det likevel ikke en fare for å bli fanget av slike og andre på forhånd gitte teorier og modellkonstruksjoner?

Seip har spissformulert denne problemstillingen i begrepet "modellenes tyranni" [12] - at modeller og teorier binder historikeren på en måte som gjør at den mangfoldige historiske endringsprosessen unndrar seg forklaring. Noe av det samme ligger i hans program om at historikerens oppgave må være å kle av, og ikke å kle på. Hans utsagn om *et sinn som ikke på forhånd er strukturert*, i formen: *å gå til kildene med et åpent sinn* ble nærmest et slagord for norske historikere.

Men - skal vi så la oss lede av et historisistisk program i tradisjonen fra Ranke, og holde oss nøyaktig til de

[12] MODELLENES TYRANNI?

historiske kilder og la oss lede dit de fører oss? Trenger vi ikke å kunne støtte oss på teoretiske utsagn om mer eller mindre lovmessige sammenhenger - slik de blant annet er formulert i sosialøkonomien?

Dette poenget er drøftet av Håkon With Andersen, som har understreket at Seips program ikke må bety å gå til kildene med et tomt sinn. Å avvise modellene motvirker ikke modellenes tyranni. For å oppnå det han kaller et *slags*

modellenes demokrati må vi være tungt lastet med modeller, teorier og synteser på alle nivå, sier han.

Nå mente vel heller ikke Seip at vi skal sky alt som lukter av teori og synteser. Hans store foredrag *Fra embedsmannsstat til ettpartistat* kan være en illustrasjon på det. I hans maksime om å rive stillasene ligger implisitt mye av det samme. Det Seip tok til orde for var å ta utgangspunkt i aktører, ikke i strukturer. Han advarte derfor mot å bruke modeller annet enn i løs betydning, som antydninger om forhold, som han sa. Denne formen for metodologisk individualisme, som Seip hevdet, kan tolkes som en reaksjon på en overdreven bruk av samfunnsvitenskapelige analyse- og framstillingsmåter.

Han hadde nå trukket fram Seips advarsel mot å la menneskelige erfaringer og opplevelser bli borte i den strukturorienterte skrivingen.

[13] Men hva var alternativet?

Hva kan den historiske fortellingen bidra med? Hva er dens fortrinn? Han måtte også si noe om dette, og bestemte seg for å begynne med å trekke fram et synspunkt som blant annet har

[13] FORSVINNER MENNESKENE I STRUKTUREN?

vært formulert av den tyske historikeren Jörn Rüsen.

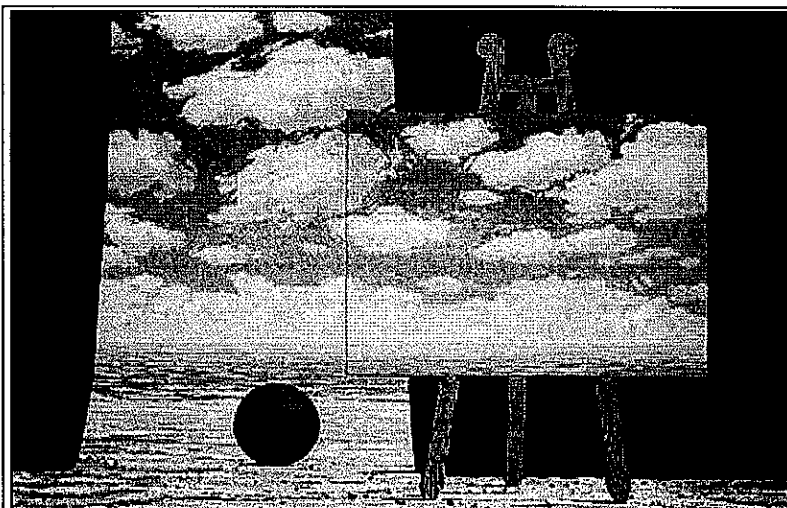
Et hovedsynspunkt har vært at de narrative formene er nødvendige for å gi rom for innslag av tilfeldig eller "kontingent" art i det historiske handlingsforløpet - det som vanskelig lar seg fange i en generell teori. Det er først i fortellingen det spesifikt historiske i en forklaring får en rettmessig plass. Det lar seg ikke forklare bare nomologisk, men krever et "fortellende tillegg" for å bli skikkelig historisk forklart. Men - vil jeg spørre - kan vi klare oss helt uten teorier?

En fortelling trenger alltid et ordnende sinn. Den ligger der ikke klar til å

bli plukket og transkribert. Hverken begynnelsen eller slutten er gitt - ei heller prosessen mellom disse to punktene. Det er historikeren som må tilføre den konsistens, logikk og sammenheng - mening om en vil. Og - dette gjøres ikke med et tomt sinn, men bygger på teoretisk bevissthet og refleksjon. Som Ingar Kaldal sier: *Bare den som dyrkar kaoset i sine egne tanker, vil vera motvillig til å bruke teoretiske begrep for å gjera forståeleg og ordna i tanken eit elles komplekst, uoversiktlig og uforståeleg forhold.*

Men - er dette nok?, spurte han seg. Er den historiske fortellingen bare vitenskap i den reneste forstand - basert utelukkende på etablerte "fakta" og teoretiske modeller? Han tenkte på sin egen skriving. Var det slik det var? Trenger vi ikke også en porsjon fantasi - et element av litteratur om en vil? Hva var det Lois O. Mink hadde sagt? Var det ikke noe i retning av at den historiske fortellertradisjonen bør gi rom for individuell skaperkraft og produktiv fantasi. Han bestemte seg for å si noe om dette også. Om ikke så veldig fantasipreget valgte han å ta utgangspunkt i "fakta".

La oss anta at vi har etablert "fakta". Hva vil så disse gi om ikke historikeren bruker sin fantasi. [14] For det første vil det etter all sannsynlighet bli en kjedelig framstilling - det er nå så. For det andre: forbindelsen mellom de etablerte "fakta" er ikke gitt. Her må historikeren - ikke bare ved hjelp av teorier og modeller, men også gjennom sin fantasi - dra sluttsatser fra de faste punktene og etablere

[14] FANTASI?

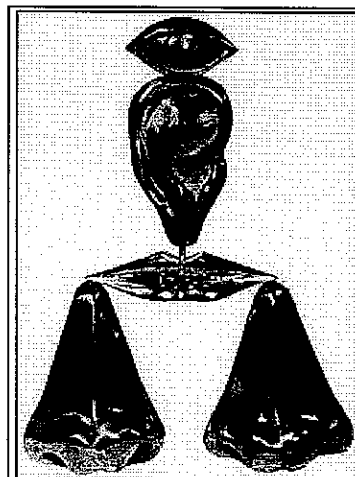
sammenhenger mellom dem. Jeg snakker ikke her om absolutt fri fantasi, men

om kreativ skaping basert på innsikt. Kildene taler ikke direkte til oss. Vi må spørre for å få svar. Men - det trenger ikke å være noen uforenlig motsetning mellom vitenskapelighet og estetikk, så lenge resultatene kan forsvares i forhold til kildene. Eller - som narrativitetsteoretikeren Paul Ricoeur sier det *history is both a literary artefact (and in this sense a fiction) and a representation of history*.

De historiske kildene gir oss ingen fortelling alene. I beste fall gir de oss fortellingselementer som kan settes sammen på ulike vis. Men - og dette er viktig - et hvilket som helst faktum kan ikke tillegges en hvilken som helst betydning. Og et hvilket som helst begivenhetsforløp lar seg ikke strukturere på en hvilken som helst måte.

[15]

Historieskriving kan aldri gå ut på å gjenskape fortiden slik den en gang var - i alle sine avskygninger, med alle detaljer - med sine lyder og lukter... Mange ting kan ikke gripes med ord. Det som er representert i fortellingen er i høyden det som kan gripes med ord.

[15] STRUKTURERE PÅ HVILKEN SOM HELST MÅTE...

Å få med alt er ikke bare umulig, det er vel heller ikke ønskelig. For det første har vi ikke redskaper for å fange det som en gang var - slik det var. Og om så hadde vært: hadde leseren vært i stand til å få noen mening ut av det. For det andre er ikke historikerens oppgave bare å gjengi hva som skjedde. Vi skriver historie og gir den mening i

[16] FALSIFISERING

lys av det vi vet - det som skjedde etterpå. Dette bidrar til at historien stadig må

skrives om. Fortidige hendelser inngår i nye fortellinger, som nye generasjoner av historikere vil skrive. En kan bare gå til de mange Norgeshistoriene for å illustrere dette. Selvfølgelig handler det til dels om at nye "fakta" har kommet for dagen, og at det som tidligere er blitt betraktet som fakta er blitt falsifisert, [16] men det gir ikke hele forklaringen. Det handler også om et annet utsiktspunkt.

Eric Hobsbawms store bok om det korte 20. århundre - *Age of Extremes* - er ikke noen historisk fortelling.

Den kan likevel være egnet til å synliggjøre dette. Karakteristikken - og framstillingen - er på ingen måte upåvirket av å være formet av en marxistisk historiker - ei heller av at boken er skrevet kort tid etter Sovjetunionens "fall". For alt jeg vet vil andre synsvinkler - og nye briller - en

[17] FORTIDEN BLIR FILTRERT...

gang i framtiden gi oss en bok om det ekstremt lange 20. århundre... Den vil handle om mye av den samme fortiden, men den vil ikke gi den samme meningen.

Den historiske fortellingen blir et instrument for å formidle en mening basert på etablerte "fakta". Mening skapes imidlertid flere steder. [17] Fortiden blir "filtrert" gjennom mange nivåer av subjektive erfaringer før den "gjenoppstår" som mening i en leser eller i en lytter. [18]

[18] ...GJENNOM MANGE NIVÅER AV SUBJEKTIVE ERFARINGER

Nå hadde han endelig drøftet seg gjennom det oppgitte temaet for

prøveforelesningen. Uvant som han var med å fatte seg i korthet følte han at han bare hadde pirket i overflaten. Her var det imidlertid ingen bønn. Han måtte til å konkludere, og begynte på de siste linjene...

<konklusjon>

For å svare direkte på komitéens spørsmål vi jeg hevde at den historiske fortellingen ikke er et **produkt av fakta**, men står i et visst forhold til "fakta". Den er heller ikke **produsent av mening**, men spiller en rolle i produksjonen av mening.

Det er imidlertid vanskelig å betrakte disse to begrepene - fakta og mening - løsrevet fra hverandre. I en historisk forstand kan vi vanskelig snakke om fakta uavhengig av mening. Og - hva er mening - i en slik sammenheng - uten forankring i "fakta"? Min påstand er at de inngår i en gjensidig avhengighet - som to egenskaper ved vår oppfatning av fortiden. Den historiske fortellingen blir en arena hvor de utfoldes i et vekselspill - og går inn i historikerens bilde av den fortiden som en gang var - slik den er for ham eller henne nå.

Hva så med den historiske fortellingen? Det finnes - som vi har sett - flere ulike former for historieskriving. Vi kan kalle dem historikerens formidlingsredskaper. Noen ganger kan han - eller hun - ønske å male et levende, dynamisk og detaljert bilde av personer eller hendelser, og forklare et utviklingsforløp gjennom en intriges topografi. I slike tilfeller vil den historiske fortellingen - forklaring gjennom fortelling - være et godt verktøy. I andre sammenhenger - når målsetningen er å avdekke bakenforliggende idéer, noe som bærer preg av å være lovmessigheter eller strukturer - kan andre former være mer nærliggende å velge.

Spørsmålet er imidlertid om resultatet fremdeles er historie hvis det ikke finnes elementer av den historiske fortellingen. Hvordan skal vi forstå en historisk handlingsrekke, og hvordan kan den gi mening i en historisk forstand, dersom vi ikke på en eller annen måte kan forstå den som fortelling"? For Paul Ricoeur er svaret at en hendelse må innskrives i en betydningskontekst for at den

i det hele tatt skal kunne identifiseres som en bestemt hendelse. Og - som Narve Fulsås sier i en artikkel om fortelling og historie - *Analysane får (...) poenget sitt innan ramma av ei forståing som er grunna i vår evne til å fylgje forteljingar.*

Det fortellende er - som Jörn Rüsen påpeker - ikke det som gjør historiefaget vitenskapelig, for en fortelling er ikke i seg selv vitenskapelig. Det fortellende kan heller sees som det som gjør denne spesielle vitenskapen historisk.

Han følte at det passet å sette punktum her - og det gjorde han.

JA... DET VAR FORTELLINGEN OM HVORDAN JEG, ELLER "HAN", SLIK DERE HAR MØTT MEG, ARBEIDET SEG GJENNOM TEMAET FOR PRØVEFORELESNINGEN. NÅ ER JEG MEG SELV IGJEN - OG VI ER OVER PÅ DET VI KAN KALLE METAFORTELLINGEN. FORTELLINGEN OM FORTELLINGEN. UTGANGSPUNKTET - OG MÅLSETTINGEN - VAR Å PRESENTERE STOFFET I DEN HISTORISKE FORTELLINGENS FORM. DETTE HAR OGSÅ VÆRT DEN YTRE RAMMEN.

DET BLE IMIDLERTID KLART AT DENNE FORMEN IKKE VILLE VÆRE LIKE GODT EGNET I EN HVER SAMMENHENG. I FORTELLINGEN BLE DET DERFOR OGSÅ BAKT INN ELEMENTER AV ANDRE HISTORISKE FORMER. SYNTESEN - FOR Å SI NOE OM HOVEDTREKKENE I DEN FAGLIGE DEBATTEN OMKRING FORTELLINGEN. ANALYSEN - FOR Å DISKUTERE TEORETISKE PROBLEMSTILLINGER UNDER VEIS. KANSKJE KAN EN OGSÅ SI AT NOEN AV MØTENE MED "HAN" HAR NÆRMET SEG KRØNIKEN.

NÅR JEG HAR GJORT DETTE HAR DET IKKE BARE VÆRT FOR Å FORSØKE Å GJØRE EN FIKS PEDAGOGISK VRI. MIN AMBISJON HAR VÆRT Å ILLUSTRERE NOEN AV DE VALGMULIGHETENE VI SOM HISTORIKERE HAR. I TRÅD MED DETTE HAR JEG INTEGRERT DE ULIKE FORMENE I FORTELLERFORMEN. JEG VIL IKKE HA SAGT NOE OM HVORVIDT DETTE HAR FUNGERT ELLER IKKE. MEN - GENERELT VIL JEG SI AT FORTELLINGEN HAR SIN STYRKE NÅR DET GJELDER Å FORMIDLE ET HENDELSESFORLØP OG SKAPE ORDEN UT AV KAOS - MENING OM EN VIL. PÅ ANDRE OMRÅDER ER DEN IKKE TILSTREKKELIG - OG KAN MED FORDEL SUPPLERES MED, ELLER

ERSTATTES AV ANDRE FORMER.

SOM HISTORIKERE BØR VI VÆRE - OG ER VI - PRAGMATISKE, DELVIS VED AT VI VELGER FORM ETTER HVILKE FAKTA VI ØNSKER Å GRIPE OG HVILKEN MENING VI ØNSKER Å FORMIDLE, DELVIS VED AT VI INTEGRERER ULIKE FORMER I VÅRE ARBEIDER.

VI KAN SÅ SPØRRE OSS - ER SÅ DENNE FORTELLINGEN ET PRODUKT AV FAKTA, ELLER ER DEN PRODUSENT AV MENING? DA MÅ VI FOR DET FØRSTE SPØRRE OSS OM DET VIRKELIG GIKK TIL SLIK DET NÅ ER PRESENTERT, OG OM DET SOM ER FRAMSTILT GIR ÉN MENING. HVILKEN ROLLE STÅR I SÅ FALL IGJEN TIL OSS - DERE OG MEG? I TRÅD MED HVA JEG HAR SAGT TIDLIGERE VIL JEG HEVDE AT DET ER VI SOM SPILLER HOVEDROLLENE. DEN HISTORISKE FORTELLINGEN SPILLER BARE ÉN ROLLE - OM ENN VIKTIG - SOM KANAL MELLOM EN FORTID, MEG OG DERE. DEN ER IKKE ET PRODUKT AV FAKTA. DEN ER HELLER IKKE PRODUSENT AV MENING, MEN - DEN HAR NOE MED BEGGE Å GJØRE.

ET ANNET POENG - FOR Å GRIPE FATT I FRYES LITTERÆRE GENREKATEGORIER - HVILKEN FORTELLING ER DET SÅ JEG HAR FORTALT DERE? ER DET:

A) FORTELLINGEN OM HVORDAN "HAN" - DET VIL SI JEG - VANT ØKT INNSIKT - ALTSÅ **ROMANSEN**

B) FORTELLINGEN OM HVORDAN "HAN" PRØVDE SIN INTUITIVE ANTAKELSE OG KOM FRAM TIL HVOR "HAN" VAR I UTGANGSPUNKTET - ALTSÅ **KOMEDIEN**

C) FORTELLINGEN OM HVORDAN DET VISTE SEG AT PROBLEMSTILLINGEN IKKE VAR MULIG - AT DET IKKE VAR NOE ENTEN-ELLER - ALTSÅ **SATIREN**

ELLER ER DET KANSKJE:

D) FORTELLINGEN OM HVORDAN "HAN" EGENTLIG IKKE KOM FRAM MED NOE SÆRLIG NYTT AV INTERESSE - **TRAGEDIEN**.

DETTE HAR IKKE JEG LENGER KONTROLL OVER. JEG HAR PRESENTERT EN FORTELLING BASERT PÅ "FAKTA", OG SØKT Å GI DEN MENING. MEN - TIL SYVENDE OG SIST ER DET HVERKEN JEG ELLER FORTELLINGEN SOM BESTEMMER HVILKEN FORTELLING DET ER. DET ER DET DERE SOM GJØR. JEG GÅR NÅ UT AV MIN HISTORIE - SOM MEG - OG TRER INN I DERES HISTORIE - SOM HAN.

LITTERATUR

- Andersen, Håkon With: "Et tankeskjema for teknologihistorie - er det mulig? Om forskjellen på å gå til kildene med et åpent og et tomt sinn." *Polhem* nr. 8, 1990: 178-188
- Andersen, Håkon With: "Mennesker, meninger og medlemmer - En skisse av nye muligheter for en kulturhistorie." I: Andersen, Dahl, Haarstad og Simensen (red.): *Clios tro tjener. Festskrift til Per Fuglum. Nr. 1 i Skriftserie fra Historisk institutt, Universitetet i Trondheim*: 13-44.
- Callinicos, Alex: *Theories and Narrative. Reflections on the Philosophy of History*. Cambridge: Polity Press, 1995.
- Canary, Robert H. and Henry Kozicki (eds.): *The Writing of History: Litterary Form and Historical Understanding*. Madison: The University of Wisconsin Press, 1978.
- Carr, E. H.: *What is History?* London: Penguin Books, 1988.
- Dahl, Ottar: *Problemer i historiens teori*. Oslo, Bergen, Stavanger, Tromsø: Universitetsforlaget, 1986.
- Dahl, Ottar: "Forklaring og fortelling i historievitenskapen." *Historisk tidsskrift* nr. 1, 1993: 67-79.
- Danto, A. C.: *Analytical Philosophy of History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1965.
- Elton, G. R.: *Return to Essentials: Some Reflections on the Present State of Historical Study*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Frye, Northorp: *Anatomy of Criticism: Four Essays*. Princeton: Princeton University Press, 1957.
- Fukuyama, Francis: *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press, 1992.
- Fulsås, Narve: "Forteljing og Historie." I: Christian Kvium (red.): *Historisk kundskab og fremstilling. Oplæg fra den 20. Nordiske fagkonference i historisk metodelære, Rødhus Klit, 23.-27. maj 1987. Studier i historisk metode XX*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 1989: 47-60.

- Fure, Odd-Bjørn: "Grunntrekk i historieforskningens metodelære." *Historisk tidsskrift* nr. 1, 1993: 37-66.
- Gallie, W. B.: *Philosophy and the Historical Understanding*. London: Chatto & Windus, 1964.
- Hempel, Carl Gustav: "The Function of General Laws in History." I: Patrick Gardiner (ed.): *Theories of History*. Glencoe: The Free Press, 1959.
- Hobsbawm, E. J.: "The Revival of Narrative: Some Comments." *Past & Present* no. 86, 1979: 3-8.
- Hobsbawm, Eric: *Age of Extremes. The Short Twentieth Century 1914-1991*. London: Michael Joseph, 1994.
- Hunt, Lynn (ed.): *The New Cultural History*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1989.
- Jacobsen, Roy: *Seierherrene*. Oslo: Cappelen, 1991.
- Jacobsen, Roy: *Trygve Bratteli. En fortelling*. Oslo: Cappelen, 1995.
- Kaldal, Ingar: "Å fortelje, å forklare og forstå historisk." *Historisk tidsskrift* nr. 1, 1993: 80-100.
- Kjelstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 1992.
- Krogh, Thomas m.fl.: *Historie, forståelse og fortolkning. Innføring i de historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996.
- LaCapra, Dominick: *History and Criticism*. Ithaca: Cornell University Press, 1985.
- Lowenthal, David: *The Past is a Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- Lunden, Kåre: "'Postmodernistisk' historie, eller systemhistorie?" *Historisk tidsskrift* nr. 1, 1989: 38-49.
- Meuris, Jacques: *René Magritte 1898-1967*. Köln: Benedikt Taschen, 1992.
- Mink, Louis O.: "Narrative Form as a Cognitive Instrument." I: Robert H. Canary and Henry Kozicki (eds.): *The Writing of History: Litterary Form and*

- Historical Understanding*. Madison: The University of Wisconsin Press, 1978.
- Myhre, Jan E.: "I historiens hus er det mange rom. Noen hovedtrekk i norsk historieforskning." *Historisk tidsskrift* nr. 1/2, 1996: 3-35.
- Popper, Karl: *The Poverty og Historicism*. London and New York: Routledge, 1991.
- Ricoeur, Paul: *Time and narrative*. Chicago : University of Chicago Press, 1984.
- Seip, Jens Arup: "Nasjonalisme som vikarierende motiv." I Jens Arup Seip: *Fra embedsmannsstat til ettpartistat og andre essays*. Oslo, Bergen, Tromsø, 1980: 78-85.
- Seip, Jens Arup: *Problemer og metode i historieforskningen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1983.
- Seip, Jens Arup: "Modellenes tyranni." I: Periferi og sentrum i historien. Utdrag av foredrag ved Nordisk fagkonferanse for historisk metodelære på Røros 16.-19. juni 1994. *Studier i historisk metode X*. Oslo, Bergen, Stavanger, Tromsø: Universitetsforlaget, 1983.
- Sejersted, Francis: *Demokratisk kapitalisme*. Oslo: Universitetsforlaget, 1993.
- Sejersted, Francis: "Norsk historisk forskning ved inngangen til 1990-årene. Et oppgjør med den metodologiske individualisme." I: Francis Sejersted: *Demokratisk kapitalisme*. Oslo: Universitetsforlaget, 1993: 305-328.
- Sejersted, Francis: "Politikk og kultur. Om den politiske histories fall og vekst." I: Francis Sejersted: *Demokratisk kapitalisme*. Oslo: Universitetsforlaget, 1993: 329-342.
- Sejersted, Francis: "Historiefagets fortellinger." *Nytt Norsk Tidsskrift* 4/1995: 313-325.
- Stanford, Michael: *A Companion to the Study of History*. Oxford: Blackwell, 1994.
- Stone, Lawrence: "The Revival of Narrative. Reflections on a New Old History." *Past & Present* no. 85, 1979: 3-24.
- Stone, Lawrence: *The Past and the Present Revisited*. London and New York:

Routledge & Kegan Paul, 1987.

White, Hayden: *Metahistory. The historical imagination in Nineteenth Century.*

Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973.

White, Hayden: *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation.* London : The Johns Hopkins Univ. Press, 1987.